

Opprop

Regjeringens forslag til endringer i opplæringslovens kap. 9a svekker barnas rettssikkerhet

I 2003 innførte Bondevik II-regjeringen kapittel 9a i opplæringsloven, der det fastslås at alle elever har rett til et trygt psykososialt læringsmiljø fritt for mobbing, vold, rasisme og andre former for krenkelses. Bestemmelsene i kapittel 9a presiseres og forklares i det tilhørende rundskrivet (Rundskriv 2-2010) på en glimrende måte mht forståelse og praktiske konsekvenser. Dagens regelverk bygger på den klare forutsetning det er elevens subjektive opplevelse av trygghet som er det avgjørende kriteriet for hvorvidt lovens krav er oppfylt. Videre pålegges skolen v/ rektor å fatte enkeltvedtak i alle saker der en elev eller foreldre/foresatte ber om tiltak for å stoppe mobbing/krenkelses, og eleven/de foresatte gis klagerett til Fylkesmannen og dermed partsrettigheter i tråd med forvaltningslovens bestemmelser om saksbehandling. Loven pålegger den enkelte ansatte ved skolen et personlig ansvar for å oppfylle lovens bestemmelser, og i kapitlets § 9a-7 heter det at den som forsettlig eller uaktsomt bryter bestemmelsene i dette kapitlet kan dømmes til bøter eller fengsel i 3 måneder.

Til tross for et tydelig og elevsentrert lovverk har det til stadighet dukket opp rystende mobbehistorier, Det er åpenbart at bestemmelsene i lovverket verken er forstått, akseptert eller håndhevet på en måte som sikrer etterlevelse av bestemmelsene og en reell rettsikkerhet for elevene. Det ble etter hvert åpenbart at det var nødvendig med mer makt bak Fylkesmannens håndhevelse av sine vedtak og pålegg. I 2013 ble Djupedalutvalget nedsatt for å utrede bedre ordninger for å sikre at elevenes rett til et trygt læringsmiljø ble omsatt til praksis. Våren 2015 leverte utvalget sin rapport, "Å høre til" (NOU 2:2015), og i mai i år kom regjeringen med sine forslag til endringer.

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen skulle fullføre arbeidet og gi barna rettssikkerhet mot mobbing. Han velger å gjøre det motsatte.

Bagatellisering av mobbing vil fortsette

Bagatellisering er begrepet fagmiljøene bruker når skolen ikke tar mobbing på alvor. Problemet er utbredt og går igjen i nesten alle mobbesaker som ikke finner sin løsning. Mønsteret er at når foresatte varsler skolen om mobbing og forventer at skolen skal gripe inn, velger noen skoler

istedenfor å bagatellisere mobbingen. Resultatet blir da ofte at barnet får det verre. Det kan være starten på et mareritt som kan ende med skolebytte, flytting, jobbytte, sykemelding, presseoppslag, rettssaker og ikke minst - ødelagte barneliv. Skolen kan ganske enkelt velge å ikke se mobbingen. Derfor var Djupedalutvalgets viktigste tiltak å gi familiene hjelp når skolen bagatelliserer. Utvalget foreslo en rask og effektiv klageordning, etter svensk modell. Denne løsningen har Departementet valgt bort, og i stedet fremmet lovforslag som fjerner elevens subjektive opplevelse som avgjørende kriterium og som introduserer en klageordning som både Barneombudet og Utdanningsdirektoratet beskriver som uklar, mangelfull, forvirrende og egnet til å svekke heller enn å styrke elevenes rettigheter.

Departementet vil istedenfor "styrke" Fylkesmannen, som i over ett tiår har bevist at de ikke er egnet til å ivareta barnas rettigheter i mobbesaker. De skal få mer makt, når de sjelden har brukt den makten de har i dag og heller ikke har uttrykt ønske om mer makt. Vi har i vårt arbeid sett en rekke eksempler på svikt hos Fylkesmannen i alvorlige mobbesaker. Barneombudet har i sine høringsuttalelser og i media i klare ordelag tilkjennegitt at de anser at Fylkesmennene ikke har den uavhengighet fra skoleeiere og lærersystemet som må kreves for å kunne være habil som klageinstans.

Bøter er ingen nyhet

Bøter og fengselsstraff har eksistert i Opplæringsloven i over ti år. Kapittel 9a har en egen straffeparagraf, § 9a-7, som sier:

"Med bøter eller fengsel i inntil 3 måneder eller begge delar blir den straffa som forsettleg eller aktaust bryt krava i dette kapitlet eller i forskrifter gitt i medhald av det."

En pappa anmeldte skolen med referanse til denne paragrafen. Politijuristen gjorde et søk og ga følgende tilbakemelding; - *Denne paragrafen er så lite brukt at vi anser den som inaktiv.* Så henla politiet saken, slik de svært ofte gjør i disse sakene. Det vil være en forbedring at et forvaltningsorgan kan ilegge bøter, men hovedproblemet ligger ikke i lovteksten, det ligger i håndhevingen.

Barnets opplevelse av mobbing blir ugyldig

Når skolen bagatelliserer mobbing og barnet får det enda verre, søker fortvilte foresatte hjelp. *Hva gjør vi nå?* I en slik situasjon er det viktig å henvise til at det ikke er skolen som definerer hva som er mobbing. Barnets subjektive opplevelse er det gjeldende. La oss ta et eksempel. Et barn som får slengt en sur kommentar etter seg, kan slenge en tilbake og ikke tenke mer på det. Et annet barn kan oppleve at dagen og uken blir ødelagt av en lei kommentar. Mobbing og krenkelser oppleves subjektivt, avhengig av både kontekst og individuelle forhold knyttet til bl.a. sårbarhet. Noe som oppleves som krenkende av et barn kan for et annet barn oppleves som

ufarlig og uproblematisk, fordi mobbing og andre krenkelser oppleves i ulike og subjektive kontekster av det enkelte barn. *Mobbing må derfor også forstås og håndteres ut fra en slik respekt for barnets egen fortolkning og opplevelse.*

Regjeringen ønsker å gå bort fra en slik forståelse og praksis. Departementets lovforslag sier:

“Elevens egen opplevelse vil imidlertid ikke være avgjørende for skolens vurdering av om eleven faktisk er utsatt for en krenkelse eller ikke kan ha det trygt og godt på skolen, og om det derfor skal settes inn tiltak.”

Barneombudet skriver i sitt høringsnotat til regjeringens forslag:

“Lovforslaget gir skolen og Fylkesmannen anledning til å bestemme at skolemiljøet er godt nok, selv om eleven ikke opplever det slik.”

Enkeltvedtak-rett fjernes

Når barn mobbes trengs handling. Det er kritisk å sette igang tiltak som raskt stopper mobbingen. Opplæringsloven gir familien rett til å kreve enkeltvedtak med handlingsplan:

§ 9a *“Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkjande åtfærd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova.”*

Departementet vil nå fjerne denne rettigheten:

Lovforslag: ***“Departementet foreslår å fjerne dagens plikt til å fatte enkeltvedtak etter § 9a-3 tredje ledd.”***

Denne rettigheten har i mange mobbesaker vært grunnleggende for å få progresjon i mobbearbeidet på skoler som bagatelliserer mobbing. Enkeltvedtaket skal synliggjøre overfor alle parter hvordan skolen planlegger å forebygge, avdekke og stanse mobbing. Det gir en trygghet og rettsikkerhet for elevene. Djupedalsutvalget avdekket at det er få rektorer som fatter enkeltvedtak, dette betyr ikke at man må fjerne enkeltvedtaket, men at det må håndheves. Å fjerne retten til enkeltvedtak uten at den erstattes med andre ordninger er en svekkelse av barns rettssikkerhet. Enkeltvedtak har i praksis vært en viktig, formell knagg i de få mobbedommene og bøtene som er idømt norske kommuner.

Aktivitetsplikt - når skolen selv vil

Lovforslaget beskriver detaljert en ny “aktivitetsplikt”. Opplæringsloven har i over et tiår inneholdt en tydelig handlingsplikt:

§ 9a-3: *Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, **skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.***

Store deler av departementets forslag dreier seg om aktivitetsplikten. De gode intensjonene blir til luft med en enkelt setning:

*“Dersom **skolen**, etter å ha gjort nødvendige og tilstrekkelige undersøkelser, **konkluderer** med at eleven ikke er utsatt for en krenkelse eller at eleven kan ha det trygt og godt på skolen, er **skolens aktivitetsplikt for dette tilfellet oppfylt.**”*

Skolen kan selv bestemme når de mener aktivitetsplikten er oppfylt. Dette kan være i strid med barnekonvensjonen. Det skal ikke være de ansatte som vurderer om eleven har et godt læringsmiljø etter at tiltak er gjennomført.

Bøter og aktivitetsplikt lanseres som nyheter, men er ikke det. Vi har i over ti år hatt handlingsplikt og straffeparagraf med bøter - og fengselsstraff. Familiene skulle endelig få hjelp når skolen svikter, men i stedet skal en videreføre en klageinstans som det er godt dokumentert at har sviktet mht sitt mandat til å sikre barnas rettigheter i praksis. Rett til å kreve enkeltvedtak er foreslått fjernet, noe som kan få store konsekvenser for muligheten til å stoppe mobbing og krenkelser og nå frem i erstatningssaker. En aktivitetsplikt innføres som blir uten verdi så lenge skolen selv bestemmer om de har oppfylt den. At barnets egen opplevelse av utrygghet ved mobbing eller andre former for krenkelser ikke lenger skal være avgjørende er trolig i strid med Barnekonvensjonen.

Blir lovforslaget vedtatt står vi ovenfor et historisk tilbakesteg i mobbekampen.

Signatur

August og september 2016

Organisasjoner som bistår ved mobbing

Foreningen Mobbing i Skolen

Frivillig forening som bistår familier i mobbesaker og jobber for vesentlig og varig reduksjon av mobbing

Foreldrenettverk mot mobbing

Landsdekkende nettverk som har som målsetting å skape endringer i samfunnet for barn som blir utsatt for mobbing

Gaute Bjørnsen, cand.polit.

*GBreflektor skoleutvikling, tidl. Senter for Atferdsforskning, veileder for Utdanningsetaten i Oslo.
Fullmektig for partene i Bjerkreimssakene*

Mobbeombudene for foreldre og elever i grunnskolen i Larvik

Privat mobbeombud som hjelper foreldre og elever i Larvik

Vinnere av eller i prosess vedr. Erstatningssøksmål

Robert Mellom Bakkarogberg

Vant erstatningssøksmål mot Søgne kommune

Line Sommer Hoel

Vant sak om erstatningsansvar mot Malvik kommune

Gunhild Kreken og Steinar Solberg

Lærere og foreldre - har fremmet erstatningssak mot Bjerkreim kommune

Lisa, Linda, Kai, Ingrid, og Marita Erikli

I prosess med erstatningssøksmål mot Eide kommune

Advokater med erfaring fra mobbesaker

Arnfinn Andersen

Advokat i Advoco Advokatfirma DA

Arvid Kjærvik

Advokat i Sørlandsadvokatene

Sigurd Knudtson

*Advokat, med erfaring fra mobbesaker og forfatter av kapitlet **Rettslige sider ved mobbing i skolen** i boken *Utdanningsrettslige emner* (Cappelen Damm Akademisk, 2012.)*

Unge utsatt for mobbing

Celine Herregården

Fra mobbet til Miss Norway deltager.

Engasjerte foresatte

Styremedlemmer i foreningene inneholder en rekke engasjerte foresatte, disse kommer ikke frem med separate signaturer i oppropet.

Eva Schultz

En som kjenner ettervirkningene av mobbing

May-Britt Paulsen

Ufør pga tidligere opplevelser ved mobbing